

Hasan SAĞLAM*

SAPMALAR IŞIĞINDA TURGUT UYAR ŞİİRİ	TURGUT UYAR'S POETRY IN THE LIGHT OF DEVIATIONS
<p>ÖZET</p> <p>Bu çalışmanın amacı, Turgut Uyar'ın şiirlerinde yer alan dilsel sapmaları tespit etmek ve çeşitli açılardan değerlendirmektir. Sapmalar kısaca, dilin yerleşik kurallarından bilinçli olarak ayrılmayı ifade eder. Bu ayrılıkları belirlemek için şairin tüm şiirlerinin bir araya getirildiği "Büyük Saat" adlı eser incelenmiştir. Tespit edilen sapmalar, oluşum özelliklerine göre "yazımsal sapmalar, ses bilimsel sapmalar, biçim bilimsel sapmalar, sözcüksel sapmalar, lehçesel sapmalar, kesimsel sapmalar, tarihsel sapmalar, ödünç metinlere müdahale ve söz dizimsel sapmalar" olmak üzere dokuz alt başlıkta değerlendirilmiştir. Şairin tüm sapmalarına yer vermek makale sınırlarını aşacağından, her başlık altında yalnızca bazı örnekler seçilmiş ve bu örnekler bağlamlarıyla birlikte değerlendirilmiştir. İnceleme sonucunda şairin dilin alışılmış söz dizimini bozan, sözcükler üzerinde özgürce oynayan, dilin yerleşik kurallarını ve anlatım kalıplarını dönüştüren bir tutum sergilediği; bu yolla yaratmak istediği duyguyu daha etkili hâle getirdiği ve okuru şiiri anlamlandırma sürecine etkin bir biçimde dâhil ettiği anlaşılmıştır. Bu yönüyle, sapmaların şairin şiir dünyasının temel unsurlarından biri olarak şiirini özgün kılan başlıca etkenler arasında yer aldığı söylenebilir.</p> <p>Anahtar kelimeler: şiir dili, sapma, Büyük Saat, Turgut Uyar</p>	<p>ABSTRACT</p> <p>This study aims to identify the linguistic deviations in Turgut Uyar's poems and to evaluate them from various perspectives. Deviations briefly refer to the conscious departure from the established rules of language. In order to identify these deviations, the work titled <i>Büyük Saat</i>, which brings together all of the poet's poems, was examined. The identified deviations were evaluated under nine subheadings according to their formation characteristics: orthographic deviations, phonological deviations, morphological deviations, lexical deviations, dialectal deviations, register deviations, historical deviations, interference with borrowed texts, and syntactic deviations. Since including all of the poet's deviations would exceed the scope of the article, only a limited number of examples were selected under each heading, and these examples were evaluated together with their contexts. The analysis reveals that the poet adopts an approach that disrupts conventional syntax, freely manipulates words, and transforms established rules and patterns of expression. In this way, he strengthens the emotional effect he aims to create and actively involves the reader in interpreting the poem. In this respect, deviations can be considered among the main factors that make the poet's poetry unique, as they constitute one of the fundamental elements of his poetic world.</p> <p>Keywords: poetic language, deviation, <i>Büyük Saat</i>, Turgut Uyar</p>

* Öğr. Gör. Dr., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Rektörlük, Türk Dili Bölümü, Antalya/Türkiye. E-posta: hasan.saglam@alanya.edu.tr / Lecturer Dr., Alanya Alaaddin Keykubat University, Rectorate, Department of Turkish Language, Antalya/Türkiye. E-mail: hasan.saglam@alanya.edu.tr

Giriş

Edebî metinler dil, yapı ve içerik gibi temel unsurların bir araya gelmesiyle oluşur. Bu unsurlar arasında dil metnin edebî kimliğini ve anlamsal özelliklerini doğrudan belirleyen bir işleve sahiptir. Çünkü edebî metin, “herhangi bir duygu, düşünce, hayal, izlenim ya da olayın, dil aracılığıyla ve estetik bir değer taşıyan bir biçimde ifade edilmesiyle oluşan söz ve söylem bütünüdür” (Çetişli, 2006, s. 80). Bu bağlamda, edebî nitelik taşıyan bir metnin anlamlandırılabilmesi öncelikle o metnin dilsel yapısını çözümlenmeyi gerektirmektedir.

Metinlerin düzenleniş biçimi, iletişimsel amacı ve gerçeklikle kurduğu ilişki, kendine özgü bir dil kullanımını zorunlu kılar. Bununla birlikte, yazarın hayal gücü, düşünme tarzı ve estetik anlayışı doğrultusunda dil kullanımını farklılık gösterir. Bu farklılaşma özellikle şiir dilinde daha belirgin bir hâl alır.

Şiir dili, gündelik dilden beslenmekle birlikte ondan ayrılan, şairin zihinsel ve estetik dünyasında biçimlenen karmaşık ve üst bir yapıdır. Bu dil, gündelik dilin yerleşik kurallarını dönüştürür ya da aşar. Bunun sonucunda anlamı doğrudan aktarmak yerine sezdirme yoluyla kurar. Biçim ile içeriğin hassas bir denge içerisinde kaynaştığı, kendine özgü kuralları ve estetik ölçütleri bulunan özel bir anlatım alanı olarak ortaya çıkar (Çobanoğlu, 2018, s. 20). Şiir dili, gündelik dilde mevcut olan anlatım olanaklarını genişletir, güçlendirir ve sistemli bir yapıya kavuşturur. Anlam yükü yüksek sözcükleri önceleyen bu dil, dış dünyaya ait nesnelere betimlemekle birlikte şairin bakış açısını, ruhsal durumunu ve iç dünyasını da yansıtan bir anlatım alanı oluşturur (Akay, 1989, ss. 201-202). Şiir dilinin gündelik dilin sınırlarını zorlaması ve dönüştürmesi, yazınsal alanda sapma (deviation) kavramını beraberinde getirir. Çünkü “şiir dilini büyük ölçüde geliştiren, zenginleştiren, ayıksılaştıran, kendine özgüleştiren de bu sapsamalarıdır” (Kul, 2008, s. 374).

“Bir dili konuşan bireylerin uydukları kuralların dışına çıkan her türlü kullanımı” (Vardar, 2007, s. 164) olarak tanımlanan sapsamaların edebî dilde kullanımının kökeni oldukça eskilere dayanır. Aristoteles (2016), MÖ 4. yüzyılda kaleme aldığı *Poetika* adlı eseriyle dilsel sapsamaların geçmişine ışık tutmaktadır. Ünlü düşünür, ozanların dile özgünlük katmak adına daha önce duyulmamış isimler türettiğini; sözcüklerin standart yapılarını ses veya hece değişiklikleriyle başkalaştırdığını belirtmektedir. Aristoteles'e göre bu tür kullanım biçimleri, anlatımı sıradanlıktan kurtararak ona sanatsal bir derinlik kazandırmaktadır (ss. 69-71).

Edebiyatta sapma, şair ve yazarların standart dil kullanımında söylenemeyen ya da yazılamayan ifade edebilmesine imkân tanıyan bir özgürlük alanı olarak görülür. Özellikle şairler belirli sanatsal amaçlar ve etkiler yaratmak için dili farklı dil bilimsel düzeylerde bilinçli biçimde dönüştürür. Bu sayede standart dilin yetersiz kaldığı noktaları aşar, sözcüklere yeni işlevler yükleyerek vermek istedikleri anlam ve duyguyu daha güçlü biçimde okura aktarırlar.

Genel bir sözcük olarak sapsamayı normal veya kabul edilebilir olandan uzaklaşma olarak tanımlayan Cook (1989), buradan yola çıkarak dilin olağan ve kabul edilebilir kurallarından herhangi bir ayrılığı sapma olarak değerlendirir. Ona göre dil bilimsel sapma, söylem yapısının kurallarına ve düzenine uymama durumudur (s. 74). Richards ve arkadaşları (1993) sapsamayı edebî üslubun belirleyici bir özelliği olarak ele alır ve standart dil kurallarına uymayan her türlü dilsel birimle (telaffuz, sözcük, söz dizimi) ilişkilendirir (s. 105). Crystal (2003) da benzer şekilde dilin alışılmış kullanım kurallarını ihlal eden, gramer, ses bilgisi ya da anlam bakımından hatalı görülebilen cümle veya diğer dil birimlerini sapma olarak nitelendirir (s. 134). Sapma kavramını okuyucular üzerinden değerlendiren Short (1969), sapsamının okuyucular üzerindeki psikolojik

etkisine dikkat çeker. Eğer ele alınan şiirin bir kısmı sapma içeriyorsa, bu kısım okuyucu için özellikle dikkat çekici veya algısal olarak öne çıkan bir hâle gelir (s. 11). Bunun dışında, sapmalar okuyucunun beklentilerini ihlal ederek anlatıma vurgu ekleyebilir veya okuyucu için retorik bir etki yaratmak için kullanılabilir (Bussman, 2006, s. 524).

Bu kuramsal tanımlara göre sapma, dilin kuralcı yapısından bir kopuşu temsil etmektedir. Short'un da belirttiği üzere, sapma içeren dilsel birimler, algısal düzeyde ön plana çıkarak okuyucu üzerinde güçlü bir dikkat etkisi yaratmaktadır. Bussman'ın görüşleriyle birlikte değerlendirildiğinde, sapmanın yalnızca biçimsel bir düzensizlik olmadığı; aynı zamanda okuyucuyu şaşırtan, metne söyleyiş gücü kazandıran işlevsel bir anlatım aracı olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda sapmayı, edebî metinlerde dilin standart kurallarını esneten, anlam üretimini derinleştiren ve iletişime yeni ifade olanakları sunan bir unsur olarak değerlendirmek yerinde olacaktır.

Şiir dilinde sapmalar konusu, 1960'lı yıllarda İngiliz dil bilimci Geoffrey N. Leech'in öncü çalışmalarıyla ön plana çıkmaya başlamıştır (Çobanoğlu, 2018, s. 72). Leech'e (1969) göre sapma bir tercih meselesi olmakla birlikte edebî dilin dil bilimsel açıklamasında oldukça gereklidir. Araştırmacı, şiiri şiir yapan unsurlardan birinin şairin şiirinde kullandığı dilsel sapmalar olduğuna inanır ve bu nedenle dilsel sapmayı şiirsel yaratım için bir araç olarak görür. Ona göre, bir dilsel sapma bir şey iletiyorsa, yazarın amaçladığı şeyi iletiyorsa ya da okuyucu tarafından anlamlı olarak değerlendiriliyorsa sanatsal olarak anlamlıdır (ss. 49-59).

Türkiye'de şiir dili üzerine birçok çalışması bulunan Aksan (2016), şiir dilinde sapmayı, sözcüklerin ses ve biçim özelliklerinde ya da dilin söz dizimsel yapısında bilinçli değişiklikler yapılması, ayrıca dilde yer almayan yeni sözcük ve anlatım biçimlerinin kullanılması olarak ifade eder. Sanatçı bu yolla, eskiyi tekrarlamak yerine dile yeni bir ifade gücü kazandırmayı; göstergeleri ses ve anlam bakımından daha etkili hâle getirmeyi ve okur ya da dinleyenin zihninde özgün tasarımlar ile yeni duygu değerleri oluşturmayı hedefler (s. 165). Yoğun çağrışım gücüne ve geniş anlam katmanlarına sahip olan sapmalar, dilin sınırlarını esneterek şiirsel anlatıma derinlik katar. Dilin söz varlığını genişleterek şiirin anlatım olanaklarını çoğaltırken okuyucunun zihinsel ve duygusal dünyasında da kalıcı izler bırakır (Açıkyol, 2025, s. 4). Bu görüşler doğrultusunda sapmaları şiirde anlamın yeniden kurulmasına imkân tanıyan estetik bir unsur olarak değerlendirebiliriz. Şairin sapmalar yoluyla dili yeniden biçimlendirme çabası, şiiri tek boyutlu bir yapıdan kurtararak çok katmanlı ve yenilikçi bir söylem hâline getirir. Böylece sapmalar, şiir dilinin üretici ve dönüştürücü özelliğini görünür kılan önemli araçlar hâline gelir.

Sapmalar, araştırmacılar tarafından bugüne kadar değişik şekillerde sınıflandırılmıştır. Leech (1969) şiir dilindeki sapmaları sözcüksel, dil bilgisel, ses bilgisel, yazımsal, anlamsal, lehçesel, kesimsel ve tarihsel sapmalar şeklinde sekiz bölümde incelemiştir (ss. 42-51). Leech'in sınıflandırması Türk araştırmacılar için önemli bir kuramsal zemin oluşturmuştur. Bu araştırmacıardan biri olan Özünlü (2001), sapmayı, şairlerin olağan dil dışında gerektiğinde kendilerine özgü yarattıkları dil bilgisi olayları olarak nitelendirmiş ve Leech'le aynı olarak sekiz başlıkta incelemiştir (s. 78). Aksan (2016) dil sapmalarını sözcüksel, biçim bilimsel, anlam bilimsel, sessel (bölge ağızlarına özgü kullanımlar) ve öteki sapmalar şeklinde sınıflandırma yoluna gitmiş; öteki sapmalar başlığı altında yazımsal ve söz dizimsel sapmaları incelemiştir (ss. 166-179). Son olarak Çetin (2011), şiir dili çözümlemeleri için olmazsa olmaz gördüğü sapmaları yazım, ses, kelime, ifade, dil bilgisi, ödünç metinlere müdahale ve kişileştirme başlıkları altında sınıflandırmıştır (ss. 102-116).

Dil bilimsel sapmalar, Türk şiirinin hemen her döneminde kullanılmakla birlikte özellikle İkinci Yeni hareketinde özel bir öneme sahiptir. İkinci Yeni, Cumhuriyet döneminde ortaya çıkmış bir şiir hareketidir. Karaca'ya (2005) göre bu hareketin Türk şiirine getirdiği temel yenilik, şiir dilinde ortaya çıkar. Bu anlayışta şiir, dilin kendi gerçekliği üzerine kurulmuştur. Böylece dil, bağımsız bir yapıya bürünerek yerleşik kurallara başkaldıran, mantık sınırlarını zorlayan bir araç hâline gelmiştir. Dilin özgürce kullanılmasına önem veren bu şiir anlayışında, dilbilgisi kuralları ve noktalama işaretleri çoğu zaman bilinçli biçimde ihmal edilmiştir (ss. 295-299). Şiir dilini farklılaştırarak yeni kullanım olanakları deneyen, böylece anlamın farklı yollarla kurulmasını amaçlayan (Kara, 2013, s. 453) İkinci Yeni şairleri, dili ses, biçim, söz dizimi ve anlam düzlemlerinde dönüştürerek alışılmış kalıpların dışına çıkarmış, şiir dilini hem dil bilgisel hem de anlamsal sapmalar üzerine inşa etmişlerdir (Geçgel, 2004, s. 1).

İkinci Yeni şiirinin önde gelen şairlerinden Turgut Uyar, sanat yaşamının ilk dönemlerinde kendisinden önceki şiir anlayışlarından etkilenmiş; kimi zaman ulusçu/hececi şiirin kimi zaman da Garip akımının izlerini şiirlerine yansıtmıştır. Ancak zamanla bu etkilerden sıyrılarak ilk dönem şiirlerinden farklı bir çizgiye yönelmiş ve diğer İkinci Yeni şairleri gibi kendine özgü bir şiir dünyası kurmuştur (Karaca, 2005, s. 158). Şair, şiiri geleneksel anlatım kalıplarından kurtarma çabasıyla dili deneysel bir alana dönüştürmüş ve şiirde yeni anlatım olanakları yaratmıştır. Bu olanakların başında, dilin yerleşik kurallarını bilinçli biçimde aşmayı amaçlayan sapmalar gelmektedir. Çalışmamızda şairin farklı düzlemlerde gerçekleştirdiği sapmalar, işlevleri ve anlam boyutları dikkate alınarak ele alınmıştır.

Amaç ve Yöntem

Bu çalışmanın amacı, Turgut Uyar'ın şiirlerinde kullanılan dilsel sapmaları yapısal ve anlamsal boyutlarıyla incelemektir. Çalışmada, Uyar'ın ses ve sözcük düzeyinde, söz diziminde veya anlam alanında gerçekleştirdiği sapmaların şiirin estetik yapısına ve anlam üretimine nasıl katkı sağladığı değerlendirilmeye çalışılacaktır. Böylece İkinci Yeni şiirinin temel özelliklerinden biri olan dilde aykırılık anlayışının Turgut Uyar şiiri bağlamındaki yansımalarının somut örnekler üzerinden açıklanması hedeflenmektedir.

Çalışma nitel araştırma yöntemine dayalıdır. Nitel araştırma, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların, doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 39). Çalışmanın araştırma deseni olarak belge (doküman) incelemesine dayalı betimsel analiz kullanılmış; veriler, önceden belirlenen temalar doğrultusunda düzenlenmiş, sınıflandırılmış ve yorumlanmıştır. Nitel araştırmalarda belge incelemesi; belgeler, arşiv kayıtları ve çeşitli yazılı materyaller aracılığıyla araştırma konusuna ilişkin verilerin toplanması ve çözümlenmesi sürecidir (Gürbüz & Şahin, 2018, ss. 430-431).

Bu çalışmanın araştırma evrenini, Turgut Uyar'ın bütün şiirlerini bir araya getiren ve Yapı Kredi Yayınları tarafından yayımlanan “Büyük Saat” adlı eser oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında eserde yer alan tüm şiirler herhangi bir örneklem seçimine gidilmeksizin okunmuş ve dilsel sapma örnekleri manuel olarak taranmıştır. Okuma sürecinde belirlenen sapmalar, türleri de dikkate alınarak metin üzerinde işaretlenmiş, daha sonra dil bilim incelemelerinde kullanılan sapma türleri dikkate alınarak sınıflandırılmıştır. Sapma örneklerinin sayısı oldukça fazla olduğundan, işaretlenen tüm örneklerin makale kapsamında ele alınması mümkün olmamıştır. Bu nedenle her kategori altında sapma türünü temsil ettiği düşünülen örnekler seçilmiş ve bu örnekler

bağlantılarıyla birlikte betimsel olarak analiz edilmiştir. Örnek seçiminde, ilgili sapma türünü en net yansıttığını düşündüğümüz ve aynı türden birden fazla örnek içeren dizeler tercih edilmiştir.

Bulgular

Turgut Uyar'ın şiirlerinde öne çıkan sapmalar “yazımsal, ses bilimsel, biçim bilimsel, sözcüksel, lehçesel, kesimsel, tarihsel, ödünç metinlere müdahale ve söz dizimsel” olmak üzere dokuz başlık altında incelenmiştir. Şairin tüm sapmalarına yer vermek makale sınırlarını aşacağından her başlık altında yalnızca bazı örnekler seçilmiş ve bu örnekler bağlantılarıyla birlikte değerlendirilmiştir.

1. Yazımsal Sapmalar (graphological deviations)

Şiir dilinde yazımsal sapma, şairin dilin yerleşik yazım ve noktalama kurallarını bilinçli biçimde ihlal etmesiyle ortaya çıkan bir kullanımdır. Bu sapma türü okurun dikkatini belirli bir noktaya çekmek, şiirin ritmini düzenlemek, imge dünyasını zenginleştirmek veya şiirin görsel yapısını zenginleştirmek gibi amaçlarla kullanılır. Özellikle modern şiirde, dilin sıradan kullanımının dışına çıkma isteğiyle birlikte bu sapmalar önemli bir anlatım aracı hâline gelmiştir.

Yazımsal sapmalar, çok farklı uygulama biçimlerine sahiptir. Dizeleri ve özel isimleri küçük harfle başlatmak, küçük harfle başlaması gereken sözcükleri büyük harfle başlatmak, sözcükleri ya da dizeleri tamamen büyük harflerle yazmak, noktalama işaretlerini eksik kullanmak; bitişik yazılması gereken sözcükleri ayrı yazmak; ayrı yazılması gereken sözcükleri bitişik yazmak gibi durumlar yazımsal sapmalar içinde değerlendirilmektedir. Turgut Uyar'ın şiirlerinde görülen yazımsal sapmalar beş alt başlık altında incelenmiştir.

1.1. Dize Başında Küçük Harf Kullanılması

Her dizenin büyük harfle başlatılması şiir dilinin en geleneksel özelliklerinden biridir. Bunun dışındaki kullanımlar yazımsal sapma meydana getirmektedir (Özünlü, 2001, s. 143). Turgut Uyar'ın birçok şiirinde görülen bu sapmalar, dilin yerleşik yazım kurallarına yönelik bilinçli bir karşı çıkışın göstergesi olarak değerlendirilebilir:

feridenin simidini aldılar
ninni de feridem ninni
feridemi gül dalında buldular
ninni de feridem ninni
gül dalı nerde kalsın
bıraktığımız yerde
ninni feridem ninni (477)

1.2. Özel İsimlerin Küçük Harfle Başlatılması

Türkçe yazım kurallarına göre özel isimler büyük harfle başlatılmalıdır. Eğer bir şair özel isimlerde büyük harf kullanmaktan bilinçli olarak kaçınıyorsa bu tutum geleneksel dil anlayışına yönelik bir karşı duruştur. Şair, özel isimlere sıradanlık ve herkes gibi olma anlamını yükler. Böylece toplumun büyük, önemli, değerli ya da ayrıcalıklı saydığı kişi ve kavramların, şairin dünyasında bu ayrıcalığı yitirdiği ima edilmiş olur (Çetin, 2011, s. 103). Turgut Uyar'ın şiirlerinde özellikle yer ve kişi bildiren pek çok özel ismin küçük harfle başlatıldığı görülmektedir:

rüştü paşaydı deli rüştüye çıkmıştı adı osmanlı ordusunda (387)
romada kilikyada giritte nevşehirde (438)

herkes geçkin bir kışı yaşıyor istanbul'da türkiye'de (466)

1.3. Cins İsimlerin Büyük Harfle Başlatılması

Bu tür sapmaların amacı, kimsenin özel bir değer atfetmediği sıradan bir sözcüğü, ona alışılmadık ve yoğun anlamlar yükleyerek belirgin hâle getirmektir (Çobanoğlu, 2018, s. 182). Aşağıdaki örneklerde şairin, vurgulamak istediği bazı sözcükleri dize içinde büyük harfle başlattığı görülmektedir. Bu kullanımlar, sözcüğün dize içindeki konumunu güçlendirerek okurun dikkatini ilgili ifadeye yöneltmektedir. Büyük harfle yazılan sözcükler, sıradan birer dil birimi olmaktan çıkarak şiirin merkezî unsurlarından biri hâline gelmektedir:

Senin anlayacağın Elâgözlüm şimdiden (27)

Vakit Nisan ortasında bir akşam (109)

Bir Kalır uzun resimlerde anısı sakallarımızın

Urban içinde Üşüyüp Üşüyüp kaldığımızın

...

Bir Kalır uzun kitaplarda anısı çok Üşüdüğümüzün (205)

1.4. Ayrı Yazılması Gereken Sözcüklerin Birleşik Yazılması

Türk Dil Kurumu *Yazım Kılavuzu*'na göre ayrı yazılması gereken kimi sözcüklerin birleşik biçimde yazılması sapmaya neden olmaktadır. Turgut Uyar'ın şiirlerinde bu türden birçok sapmaya rastlanılmaktadır. Bu tür bir sapmanın ritim yaratma, okurun dikkatini çekme ya da özgün bir şiir dili oluşturma gibi amaçlar taşıdığı söylenebilir:

Karlar içindeki bilmemne dağından (69)

Alinterin, göznurun, el emeğin, karın (75)

Yangelmişim dizboyu sulara (121)

Üstüste yergökyüzüne içki şişelerine (191)

Düşünün bir surarkası sokağında binüçyüzyıl kaldık (209)

beşotuz altıonbeş karanlık şöyle böyle (377)

Bu türden sapmalar bazen birçok farklı sözcüğün birleştirilmesi yoluyla da oluşturulmakta ve görselliği ön plana çıkaran bir sapma meydan getirmektedir:

Üçyüzonsekizbinyediyüzseksensekiz parça gemi donattılar (209)

... ölümsıkıntısıslakgülünçlüğü renkli camların (216)

1.5. Noktalama İşaretlerinin Yanlış ya da Eksik Kullanılması

Noktalama işaretlerinin standart dışı kullanımı veya tamamen terk edilmesi, şiir dilinde en sık rastlanılan yazımsal sapma türlerinden biridir. Bir yazıyı doğru anlamlandırabilmek ya da ifade edebilmek için noktalama işaretlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü bu işaretler, anlam sınırlarını netleştirir. Şair bu sınırları kaldırarak okuyucunun durakları, vurguları ve sözcükler arasındaki anlam ilişkilerini kendi zihninde kurmasına alan açar.

Turgut Uyar'da noktalama işaretlerine dayanan çok sayıda sapma tespit edilmiştir. Bu sapmalar daha çok virgül eksikliğine dayanmakta, virgülün eş görevli söz ve sözcükleri ayırma işlevinin ihmal edildiği görülmektedir:

Bir gözsüz kulaksız elsiz ayaksız güdük bir gün (131)

Hırsızlar polisler açlar toklar uyusun (135)

eroın tarih kokain morfin seks (522)

Bilindiği gibi kesme işaretinin işlevlerinden biri özel isimlere eklenen çekim eklerini ayırmaktır. İncelenen şiirlerde bu kurala uymamaktan kaynaklı sapsmalara da rastlanmaktadır:

Emrahın, Karacaoğlanın âşık gezdiği yerler

...

Bu sөгüt, Hörünün bilekleri.

Bunlar topuk sesleri Şahsenemin

Bu Köroğlununki işte, mavili kız (48)

Bunun yanında özel isim olmamasına rağmen bazı sözcüklerde kesme işareti kullanıldığı da görülür. Bu durum bazı kavramların özellikle vurgulanmak istendiğinde kullanılmaktadır. Aşağıda farklı şiirlerden alınan dizelerde ‘su’ sözcüğünün bu yöntemle vurgulanarak genel bir sözcük olmaktan çıkarıldığı anlaşılmaktadır:

Derin ve güzel bir su’yu vurduğu zamanda (334)

biz belki de en uzun yaşamalı bir su’yuz (358)

su’dur en iyi deterjan suyu bile beyazlatan (493)

2. Ses Bilimsel Sapsmalar (Phonological Deviations)

Konuşma dilinde yer almayan bir ses biriminin ya da farklı bir ses unsurunun, mevcut bir ses biriminin yerine bilinçli olarak kullanılmasıyla ortaya çıkan sapma türüdür (Öznlü, 2001, s. 144). Bu türde gündelik dilin alışılmış kullanımından bilinçli biçimde uzaklaşarak şiirde anlamsal ifadenin sesler aracılığıyla güçlendirilmesi amaçlanır. Bu sayede duygu ve düşünceler, sözcüklerin ses yapısı üzerinde yapılan değişiklikler yoluyla aktarılabilir; şairler de kendilerine özgü bir tutumla farklı ve özgün anlatım biçimleri geliştirebilirler (Güney, 2022, s. 194). Turgut Uyar’ın şiirlerinde geçen sözcükler bazen ses bakımından standart dilden ayrılmaktadır. Bu ayrılıklar, şairin şiirlerinde farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır:

2.1. Ses Değişimi Yoluyla Oluşanlar

Şairin sözcük köklerinde bazı ses değişiklikleri yaparak ses bilimsel sapsmalar oluşturduğu görülmektedir. Bunlar genellikle standart dilde kullanılan bir ses biriminin yerine halk diline özgü bir ses biriminin kullanılmasıyla meydana gelmektedir. Bu yolla şair, şiir dilini sözlü geleneğe yaklaştırarak söyleyişi doğallaştırmış ve halk söyleyişinin şiirsel imkânlarından yararlanmışır:

İyi kalbli, anlayışlı, gösterişsiz (26)

Bir ses tutmuş maşırıkla mağrup arasını (46)

Çukulata yerdı sarmaş dolaş (82)

Bir destanî türkü ki deyme gitsin (93)

bir pantolon için dört kere şehre indim (281)

Oğuştururdu gözlerini elbet (299)

Bazan yaz ortasında gündüzün (549)

Ses değişimi yoluyla yapılan sapsmalar, bazı kök ve eklerin geniş olan ünlüsünün darlaştırılarak kullanımından da kaynaklanabilmektedir. Bu durum, konuşma dilindeki doğal telaffuzun şiir diline taşınmasıyla ortaya çıkmaktadır:

Ağlamak istersin, ağlıyamazsın (80)

O gülümsiyen, içen kıza, takvimdeki (100)

İçim götürmiyerek seyrediyorum (104)

Sana bir türkü söyliyeyim (453)

Belki de çıkamıyacak yarına (649)

Dilimizde “k” sert ünsüzüyle biten sözcüklerin ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında “k” ünsüzünün yumuşayarak “ğ”ye dönmesi genel bir kuraldır. Turgut Uyar’ın şiirlerinde bu kurala uygun biçimde yazılmamış örneklere rastlanmaktadır. Bunları da ses bilimsel sapma içerisinde değerlendirebiliriz:

Göke bir ululuk katardı sonsuz biçimin, at! (226)

Her şey öyle uzun, biz soğukuz (259)

Ben biraz salakım dedim ya (260)

2.2. Ses Düşmesi Yoluyla Oluşanlar

Ses düşmesi yoluyla oluşan sapmalar, sözcük içindeki bazı seslerin atılmasıyla ortaya çıkar. Turgut Uyar’ın şiirlerindeki ses sapmalarının büyük kısmı sözcük köklerindeki ünlülerden birinin atılmasıyla meydana gelmiştir. Bu durum, konuşma dilindeki telaffuz kolaylığının yazı diline aktarılma istenmesiyle ilişkilendirilebilir:

İçimiz çepçevre gün ışığı (58)

O toz dumana karışmış yalnayak günler (83)

Bir parmak yukarsını görmüşüm (98)

Ben koşarım aşağlara, koşarım (214)

güdümlü bir sağnak saat beşleri beklerdi (276)

ortaçağdan bir deniz hartasında (352)

bizim orda kaysılar (448)

Aşağıdaki dizelerde ikinci tekil şahıs ekindeki "s" sesinin düşürülmesi, yine doğrudan halk ağzındaki söyleyiş kolaylığına yöneliktir:

Yürümüşün akşam olmuş tâbü tüvan kalmamış (47)

Bazı alıntı sözcüklerin Türkçe kullanımları yerine orijinal dilindeki yazım biçimlerinin tercih edilmesi de bu tür sapmalara neden olabilmektedir. Aşağıdaki örneklerde sözcüklerin Arapçadaki orijinal biçimlerinin kullanılması, ses bilimsel sapmaya yol açmıştır:

Seksen pare köye vakt için (55)

gebe kadınlar, vâz edenler (226)

2.3. Ses Türemesi Yoluyla Oluşanlar

Ses bilimsel sapmalar ses türemesi yoluyla da oluşabilir. Bu durumda genellikle sözcüğün yazı dilinde yer almayan bir ses, konuşma dilindeki söyleyişe bağlı olarak eklenir. Aşağıdaki örneklerde kral, tren, film gibi Türkçe söz varlığına girmiş yabancı sözcüklerin halk ağzındaki telaffuza uygun biçimde dönüştürüldüğü görülmektedir:

O kırallara benzerdim ki uyuğu dağılmış utancında acısında yenilmenin (190)

Benim sonsuz tirenim at başlı kedi (349)

Aşk filimlerine ve röntgen filimlerine ve her ırktan ve her çeşit gemi tayfasına (423)

3. Biçim Bilgisel Sapmalar (Morphological Deviations)

Biçim bilgisel sapmalar sözcüklere getirilen yanlış eklerle ilgilidir. Bu sapmalar dilin işleyişini bozarak okuyucunun dikkatini sözcüğün kendisine ve taşıdığı anlama çekmektedir. Turgut Uyar şiirleri, sapmanın bu türüyle ilgili birçok örnek barındırmaktadır.

Türkçede –Dir bildirme eki geniş zamanlı fiillere getirilmez. Aşağıdaki dizelerde –Dir bildirme ekinin geniş zamanlı fiillere eklenmesi, Türkçenin yerleşik ek dizilişine aykırı bir kullanım oluşturarak belirgin bir biçim bilgisel sapma meydana getirmiştir:

bir toprağı hayvanlarım, hayvanlarım ekerdir durmaz
 ...
 o usta sanır ayışığında kendini oysa sekerdir durmaz
 ...
 benim kanım, tutar sözünü bereketlidir akardır durmaz
 ...
 derken ayrıkları eski saatleri soluğum yakardır durmaz (400)

-mAk ekiyle kurulan fiil adları, kural olarak +lAr çokluk ekini alamaz (Korkmaz, 2009, s. 215). Turgut Uyar, şiir dilinde bu yerleşik kuralı ihlal ederek biçim bilgisel sapmalar üretmiştir:

Sokakları gerinerek sevmeye başlamaklar (128)
 İşte böyle olmak en iyisidir olmakların (188)
 bir meydan çarpmasından beni hatırlamakların (207)

“Bir” sözcüğü, sayı sıfatı olarak kullanıldığında kendisinden sonra gelen isim çokluk eki almaz. Ancak Uyar’ın şiir dilinde bu kuralın kimi zaman esnetildiği görülmektedir:

Bir hadımlar sonuçsuz yatmalarına dururlar
 ...
Bir çocuklar açar belki çıkmaz sokakları
 ...
 Kopkoyu bir sislerin içlerine dalarım
 ...
 Kopkoyu bir çirkin denizlerin içlerine dalarım (211)

Bu örneklerin dışında biçim bilgisel sapmanın farklı görünümüne de rastlanmış; bu kullanımların bir kısmı aşağıda sıralanmıştır:

Binlerle yıldız kayıyor kanımda (43)
 Adamlar toplandıkları vakit 13.30’larını saat (197)
 içinde kaybolunamıyan, (224)
 Önce öyle sandırılırız, sonra inanırız (316)

4. Sözcüksel Sapmalar (Lexical Deviations)

Sözcüksel sapma, dildeki mevcut kök ve eklerden yeni birleşimlere vararak dilde bulunmayan özgün öğelerin türetilmesidir (Aksan, 2016, s. 166). Standart dilde yer almayan sözcükler icat etmek ya da ekler yardımıyla yeni sözcükler oluşturmak, bu tür sapmaların ortaya çıkmasını sağlayan başlıca yöntemlerdir. Yeni sözcükler türetmek, bir yazarın dilin yerleşik ve alışılmış imkânlarının dışına çıkarak anlatımını özgünleştirmesinin en belirgin yollarından biridir (Leech, 1969, ss. 42-43). Bu tür sapmalarda amaç, şiirde ele alınan unsurları daha çarpıcı hâle getirmek ve alışılmadık çağrışımlar yoluyla okurun düşünce dünyasını zenginleştirmektir.

Turgut Uyar’ın kullandığı sözcüksel sapmalar iki alt başlık altında incelenmiştir:

4.1. Birden Fazla Sözcüğün Birleşmesiyle Oluşturulanlar

İğneden ipliğe işte Bektaş, yapayalağuzdu. (21)

Bu dizedeki yapayalağuz, yapayalnız sözcüğünü çağrıştıran ve onu örnekseyen bir sözcüksel sapma örneğidir. Yapayalnız sözcüğünde yer alan “yapa-” pekiştirme ögesi korunmuş, ancak ikinci unsur olan yalnız yerine yalağuz getirilmiştir. Yalağuz, *Derleme Sözlüğü*'nde “yalnız” olarak tanımlanmaktadır. Şair, standart dilde var olan yapayalnız sözcüğünü yerel bir sözcükle yeniden kurmuş; bu sayede alışılmış söyleyişi terk ederek okurda dikkat ve farkındalık uyandıran bir etki oluşturmuştur.

Arapkanlı duygular abandıkça

Öksüzöğlan balıkları gibi kuytulara kaçıyorum (171)

Bu dizelerde, arap ve kanlı sözcükleri birleştirilerek standart dilde olmayan yeni bir sıfat türetilmiştir. Arap sözcüğü, bir ırk adını nitelemekten başka Türkçede siyah, kara, koyu esmer anlamlarında da kullanılır. Dolayısıyla bu sözcükle şair karanlık, ağır, içinden çıkılmaz bir duygu hâlini mevcut kalıpların dışına çıkararak çağrışımsal bir anlatımla okura sezdirmeyi amaçlamış olabilir.

Bu karanslak bir şeydi (213)

Bu örnekte iki farklı sözcüğün bir araya getirilerek ilginç bir birleşim meydana getirildiği görülmektedir. Karanlık ve ıslak sözcüklerinin tamamı yerine bir kısmı alınarak sözlüklerde yer almayan yeni bir sözcük türetilmiştir.

Partilerde Meydanlarda, örneğin SüPanCe boğazında (248)

SüPanCe yapısında her bir hecenin bir sözcüğe gönderme yaptığı kabul edilirse bilinen coğrafi boğazlar hatırlandığında bunların sırasıyla Süveys, Panama ve Cebelitarık boğazları olduğu sonucuna varılabilir. Böylece tek bir sözcük aracılığıyla üç ayrı sembolün, aynı dilsel birimde üst üste bindirilerek katmanlaştırıldığı görülmektedir (Yivli, 2017, s. 65). Şair, farklı coğrafi isimleri tek bir ses biriminde eritmeyi başarmış, standart dilin sözcük türetme mantığını aşarak her bir heceyi farklı bir coğrafi ismin taşıyıcısı hâline getirmiştir.

4.2. Türetme Yoluyla Oluşturulanlar

Ey benim yengici sıkıntım (213)

Yengici sözcüğü, Türkçede yerleşik bir kullanım değildir ve bu yönüyle sözcüksel sapma örneği oluşturur. Yenmek fiilinden türeyen yengi; zafer, galibiyet anlamlarındadır. Dolayısıyla yengici sıkıntı'nın şairi mağlup eden, her seferinde ona üstün gelen bir iç hâlini ifade ettiği söylenebilir.

Bazan yolsuz korsunuz, yoksuz korsunuz (26)

Ne varsa bunda, böyle başkasız olmakta (211)

Bu dizelerde yoksuz ve başkasız sözcükleriyle gerçekleştirilen kullanım, şiir diline özgü sözcüksel sapmanın açık örneklerindedir. Şair, -sız ekini beklenen isimlere (ev, para, şans vb.) eklemek yerine alışılmış kullanım sınırlarının dışına çıkararak yeni bir anlatım dili oluşturmuştur.

Sonra yanılğan insanlığım başladı (137)

Türkçede -GAn eki fiil kök ve gövdelerine gelerek kalıcı özellik, huy bildiren sıfatlar türetir (çalışkan, unutkan, yapışkan vb.). Şair bu işleve uygun olarak standart dilde yer almayan ancak

dilin doğal kurallarına tamamen uygun “yanılğan” sözcüğünü türetmiştir. “Sürekli yanılan, yanılma eğilimi olan” anlamında kullanılan sözcük, yanılma eylemini geçici bir durum olmaktan çıkarıp kişinin sürekli bir özelliği hâline dönüştürmüştür. Şairin aynı ek yardımıyla türettiği diğer sapmalar da benzer özelliklere sahiptir:

- Benim bu kavurgan sanılarım belki gizlediğimizdendi (140)
 Bir doyurgan yalnızlık geliyor aklıma yerimde duramıyorum (159)
 Yaralı kalbim gürbüzdü sevişkendi (328)
 çünkü aşk yazılıgandır (550)
 bir öfkeyi diriler durmadan elma, ovadan gelir (392)

Bu dizede şairin Türkçede yerleşik olmayan dirilemek fiilini kullanması, bilinçli bir sözcüksel sapma örneğidir. Şair, sözlükte hazır bulunan diriltmek fiili yerine kendi imge dünyasına hizmet edecek yeni bir fiil oluşturmuştur. Şairin, Türkçede en işlek isimden fiil yapma eklerinden biri olan +IA eki aracılığıyla, söz varlığında yer almayan başka fiiller de türeterek dilin yapım olanaklarını yaratıcı biçimde kullandığı görülmektedir:

- Aşkları ve savaşları birimleyen (255)
 Kendi kendini hükümleyen, boşluğuna (266)
 Bir kuruluğu deyimleyen o aldanışı (295)

Bunlar dışında sözlüklerde bulunmayan ancak Turgut Uyar’ın şiirlerinde rastladığımız sözcüksel sapmalardan bazıları şu şekildedir:

- Ölü kadınların öpölü çocuklar doğurması (191)
 O zaman bütün İstanbulistan Vizansiyadan kalan sarıdaydı (209)
 Büyük ıslantımı besle (213)
 ben iki kişiyim övüşürüm durmadan (250)
 Makedonya falanjistlerinden daha kahraman (253)
 kentin sevişirliği ava alışkın bir tazının (398)

5. Lehçesel Sapmalar (Dialectal Deviation)

Bazı şairlerin şiirlerinde, toplumun farklı kesimlerine ait ağızlarda kullanılan sözcüklere yer verildiği görülmektedir. Bu sözcükler, standart dilde kullanılan biçimlerden ayrıldığı için şiir dilinde bilinçli bir farklılaşma yaratır. Dolayısıyla söz konusu kullanımlar, dilin yerleşik normlarından sapma özelliği taşımakta olup lehçesel sapma başlığı altında değerlendirilir (Özünü, 2001, ss. 151-152).

Bu çerçevede, Turgut Uyar’ın şiirlerinde yerel ağızlara özgü söyleyiş biçimlerinin kullanıldığı görülmektedir. Şair, bu tür unsurları konuşma dilinin doğallığını şiir diline taşımak amacıyla tercih etmiş olmalıdır. Aşağıda, lehçesel sapma oluşturan bazı kullanımlar ele alınmıştır:

- Bektaş yüce dağ başında -yalağuz-du (21)
 yalağuz: yalnız (Derleme Sözlüğü)
Isıcacık gün içinde bir kahveyi tutarız (51)
 Isıcacık: sıcakça (Derleme Sözlüğü)
Yavri ceylan suya inmiş dolanır (52)
 yavri: yavru (Derleme Sözlüğü)

Şimdi bir garip ürüzgâr geçer bilir misiniz? (79)

ürüzgâr: rüzgâr (Derleme Sözlüğü)

Şarkılara tellim güvendim zaten (183)

tellim: tüm, hep, çok (Derleme Sözlüğü)

Akarap kadınların çamaşır serip ütilediği loş avluları andırır (186)

akarap: Siyahlı beyazlı, alacalı (Derleme Sözlüğü)

ağaçlar birer capon kılığında (507)

capon: Japon (Derleme Sözlüğü)

Bu örneklerin yanı sıra, *Derleme Sözlüğü*'nde kayıtlı olmayan ancak halk ağzına dayandığı açıkça hissedilen kullanımların da şiirlerde yer aldığı görülmektedir. Bu tür örnekler, sözlü kültürle kurulan ilişkinin yazılı kaynaklarla sınırlı olmadığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir:

Biz Sakaltutandan inerken sabağnan (42)

Bizim çıplak topuklarımız mozayıkların üstünde ya (176)

Birgün köyler kentler yıkanık damlar geri dönmek birgün (208)

6. Kesimsel Sapmalar (Deviation of Register)

Şiir dilinde belirli bir toplumsal kesimin, meslek grubunun ya da sınıfın benimsediği kendine özgü dil ve üslup özelliklerinin kullanılması kesimsel sapmaların temelini oluşturur. Özellikle belli bir meslek ya da sanat çevresine ait sözcük ve terimlerin şiirsel bağlama aktarılması kesimsel sapma örnekleri ortaya çıkarır (Çobanoğlu, 2018, s. 220).

Turgut Uyar'ın şiirlerinde farklı kesimlere, meslek gruplarına ya da bilim dallarına özgü söyleyişlerin şiir diline taşındığı görülür. Şair, bazı şiirlerinde gündelik hayatın çeşitli alanlarına ait sözcük ve terimleri kullanarak kesimsel sapmalara dayalı özgün bir şiir dili kurmuştur. Aşağıdaki dizeler kesimsel sapmalar açısından ilgi çekicidir:

dokuz metre, yedi arşın, yirmibir verst, beş yarda
doksan kilo, kırkbir şinik, altmışüç pud, bir okka
onbeş kapık, kırkbir şiling, otuz beş sent, yüz para
üçyüz dekar, bir mil kare, yirmi dönüm, sonbahar (440)

Bu dizelerde farklı alanlara ait birimlerin art arda sıralanması, şiir dilinde belirgin bir kesimsel sapma oluşturmuştur. İlk dizede uzunluk (metre, arşın, verst, yarda), ikinci dizede ağırlık (kilo, şinik, pud, okka), üçüncü dizede para (kapık, şiling, sent, para), dördüncü dizede ise ölçü (dekar, mil kare, dönüm) birimleri kullanılarak şiire teknik ve gündelik yaşama özgü bir söz varlığı kazandırılmıştır. Bu durum, şiirin alışılmış soyut ve duygusal anlatım kalıplarından bir uzaklaşma yaratmıştır.

“Terziler Geldiler” şiirinden alınan aşağıdaki dizelerde şair, şiir diline balıkçılıkla ilgili mesleki bir söz varlığı taşıyarak kesimsel sapmanın belirgin bir örneğini oluşturmuştur. Bu alana ait terimlerin kullanılması anlatımın gerçeklik düzeyini artırarak şiir dilinin sınırlarını genişletmiştir:

balıkçılar ağlarını, paraketenlerini, ırıplarını, oltalarını
zokalarını, çevirmelerini ve kelepçelerini topladılar (225)

Aynı şiirin devamında yaka, kolev, vatka, verevine, iplik, kumaş gibi daha çok tekstil ve

terzilik alanıyla ilgili terimler kullanılarak kesimsel sapmalara devam edilmiştir:

oyulmuş yakalar, kolevlerinden arta kalanlar
vatka pamukları, verevine şeritler, kopçalar
düğmeler, ilikler
iplik döküntüleri, kumaş parçaları (227)

Son olarak aşağıdaki dizelerde, şiir dilinde çok rastlamadığımız matematik terimlerinin kullanıldığını görmekteyiz. Şair, kesinlik içeren matematik terimlerini kullanarak şiir dilinin alışılmış lirizmini kırmaktadır:

birin karesi birdir
kare kökü de (540)

7. Tarihsel Sapmalar (Historical Deviations)

Şairler, günümüze ait olmayan sözcükleri şiirlerine dâhil ederek veya geçmişte yaşamış kişiler ile yaşanmış olayları güncel bir bağlama taşıyarak tarihsel sapmalar yaratırlar. Bu tür sapmalar, şiire geçmiş dönemin atmosferini aktarmak veya geçmiş ile günümüz arasında anlamlı bir bağlantı kurmak amacıyla kullanılmaktadır (Yaylı, 2006, s. 79).

Turgut Uyar'ın şiirlerinde sıkça görülen sapma türlerinden biri de tarihsel sapmalardır. Bu sapmaların bir bölümünü *Güncel Türkçe Sözlük*'te “eskimiş” ifadesiyle birlikte verilmiş sözcükler oluşturmaktadır. Şair, “eskimiş” olarak nitelenen sözcükleri çağdaş şiir dilinde yeniden işlevselliğe kavuşturarak dilin tarihsel sürekliliğini sağlamış, şiirde zamansal bir derinlik oluşturmuştur:

Yürümüşün akşam olmuş tâbü tüvan kalmamış (47)
tâbütüvan: güç, kuvvet, takat (Güncel Türkçe Sözlük)

Otuz yıl mukaddem kıraç bozkırlarda (87)
mukaddem: önceki (Güncel Türkçe Sözlük)

Gelen geçen ben-i Âdemin adını soracağım (92)
beniâdem: insan (Güncel Türkçe Sözlük)

işte suyumuzu kestiler bu bir eylöldür ey teşrinievvel (370)
teşrinievvel: ekim (Güncel Türkçe Sözlük)

aldım bir kânunusaniyi bir güzel inceledim (386)
kânunisani: ocak (Güncel Türkçe Sözlük)

rüstem paşa kanunuesasi ve şair nedim (386)
kanunuesasi: anayasa (Güncel Türkçe Sözlük)

meyyit yokuşu alaturkası ve pera düzmecesinden (386)
meyyit: ölü (Güncel Türkçe Sözlük)

imdi ey beni sargılayan tekne (420)
imdi: şimdi (Güncel Türkçe Sözlük)

Günümüz Türkiye Türkçesinde kullanımdan düşen ve “karanlık” sözcüğünün ilk biçimi olan “karangu” ifadesi, kullanımı Eski Türkçe dönemine kadar uzanan bir sözcüktür (Eren, 1999, s. 211). Şair, karanlık kavramına daha arkaik bir çağrışım kazandırarak anlatımın şiirselliğini güçlendirmek istemiştir:

Bozkır karangu, yol uyanık, yıldızlar uzak (47)

Yukarıdaki örneklerin yanı sıra, Ferit Devellioğlu'nun *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* isimli eseri esas alınarak yapılan incelemede, şairin şiirlerinde kullandığı Osmanlı Türkçesine ait sözcükler tespit edilmiştir. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

Yol var - Dağdevirene artık tesviye-i türabiyede (42)

teviye-i türabiyye: toprağın düzenlenmesi (Devellioğlu, 2017, s. 1273)

Denizler Bahri Sefit Bahri Ahmer Bahri Bilmemne (92)

Bahr-i Sefid: Akdeniz

Bahr-i Ahmer: Kızıldeniz, Şap Denizi (Devellioğlu, 2017, s. 74)

öldüm ben saffet hanımefendi salihat-ı nisvandan (388)

salihat-ı nisvan: dindâr, iffetli, temiz Müslüman kadınlar (Devellioğlu, 2017, s. 1071)

8. Ödünç Metinlere Müdahale (Interventions to Borrowed Texts)

Önceden bilinen, topluma mal olmuş veya bireylere ait metinlerin kısmen ya da bütünüyle dönüştürülmesi ödünç metinlere müdahale olarak adlandırılmaktadır. Şiirlerde zaman zaman halk türkülerinden, başka şairlerin dizelerinden yapılan iktibaslara ya da atasözü ve deyim gibi toplumun ortak üretimi olan metinsel unsurlara yer verilmektedir. Şairler, bu alıntı metinleri kendi amaçları doğrultusunda yeniden biçimlendirip sözcüklerin yerlerini değiştirebilmekte ya da yerleşik sözcüklerin yerine yeni sözcükler yerleştirebilmektedir (Çetin, 2011, s. 115).

Turgut Uyar'ın dizelerinde bazı deyim ve atasözlerinin ödünç metinlere müdahale doğrultusunda değiştirilip kullanıldığı tespit edilmiştir. Mesela “suya sabuna dokunmamak” deyimini; sakıncalı konularla ilgilenmemek, olayların dışında kalmak gibi anlamlarda kullanılan, kişinin daha çok pasif konumda bulunduğu bir deyimdir. Uyar'ın bu deyimini değişime uğratarak kişinin etkinliğini, müdahale vurgusunu öne çıkardığı görülüyor:

Artık, pek yarattığın gibi değil dünya

İnsanlar hem sabuna karıştı, hem suya (18)

Aşağıdaki dizelerde, “Dimyat’a pirince giderken evdeki bulgurdan olmak” deyiminin yalnızca ilk kısmı kullanılmış, eksiltili kullanım yoluyla bir benzetme imkânı sağlanmıştır:

Dimyata pirince giden misali

Yolun ortasına ulaştık (27)

“Bir arpa boyu gitmek” deyimini “çok az gitmek” anlamındadır. Aşağıdaki kullanımda arpa boyu ifadesi yanına “çavdar boyu” ve “minare boyu”, mısralar boyu” gibi yeni sözler eklenerek bir karşılaştırma alanı oluşturulmuştur:

Arpa boyu, çavdar boyu, minare boyu değil

Tut ki gecelerce mısralar boyu gitmişsin (46)

Aşağıdaki dizede ise “ekmek aslanın ağzında” atasözünün örneksendiği görülüyor. Ekmek yerine saadetin kullanılması, insanın mutluluğa erişmesinin geçim mücadelesiyle benzer ölçüde zor olduğuna işaret etmektedir:

Aslan ağzındadır saadetimiz (106)

Turgut Uyar'ın şiir lûgatında halk türkülerinden ödünç aldığı söyleyişler de bulunmaktadır. Aşağıdaki dizelerde, “Hey Onbeşli” diye bilinen halk türküsünün “Giderim elinizden, kurtulam

dilinizden / Yeşilbaş ördek olsam su içmem gölünüzden” dizelerine açık bir gönderme vardır. Şair, türküdeki anonim sen’i ortadan kaldırmış, Nemika özel ismiyle kişiselleştirerek kullanmayı tercih etmiştir:

Yeşilbaş ördek olsam artık Nemika,
Su içmem gölünüzden (77)

“Misket” olarak bilinen halk türküsünde yer alan “oy farfara farfara / ateş de düştü şalvara” sözleri ufak bir dokunuşla “Elli İki Hane” şiirine taşınmıştır. Şair, türküde bireysel ve somut bir durumu çağrıştıran “şalvar” imgesini, şiirinde “çarşı” gibi daha geniş ve toplumsal bir alana taşımıştır:

oy farfara farfara
ateş düşer çarşılara (447)

Turgut Uyar’da başka şairlerin şiirlerinden izler görmek de mümkündür. Bunun en bariz örneği “Mersiye” şiiridir. Şiir, Orhan Veli’nin “Kitabe-i Seng-i Mezar” şiirini yapı, dil ve üslup açılarından örneksenerek oluşturulmuştur:

Büyük bir vatanseverdi, İnkılâplar yapamadı,
Binalar falan kuramadı gerçi,
Sessizce çalıştı masasında.
Evrak kaydetti,
Ve tevazu gösterdi hâlince.
Nihâyet vadesi yetti.
-Ecelin sunduğu şerbeti içti-
Allah rahmet eylesin,
Hüsni Efendi (24)

Yunus Emre’nin “bir garip ölmüş diyeler” dizesi de Turgut Uyar’ın şiirlerinde kendine yer bulmuştur. Halk söyleyişine yaslanan “diyeler” ifadesi “desinler” biçimine dönüştürülerek çağdaş dil kullanımına yaklaştırılmıştır:

Birkaç kişi başlarını eğsinler,
Sonra ardından bakıp acıyarak
-Bir garip ölmüş desinler (64)

9. Söz Dizimsel Sapmalar (Syntactic deviation)

Söz dizimsel sapmalar sözcüklerin cümle içindeki sıralamalarıyla ilgilidir (Çobanoğlu, 2018, s. 155). Bu tür sapmalar, dilin alışılmış cümle düzeninin bozulmasıyla ortaya çıkar ve çoğunlukla devrik yapılar, öge yer değiştirmeleri ve alışılmadık sözcük dizilişleri şeklinde kendini gösterir. Uyar’ın şiirlerinde daha çok devrik yapıdaki cümleler şeklinde karşımıza çıkmaktadır:

Yıldızlar dökülür sonsuza içimizden (72)

(İçimizden sonsuza yıldızlar dökülür)

Senin sürülerin vardı Beytlehem kıtlığını otlayan (224)
(Senin Beytlehem kıtlığını otlayan sürülerin vardı)

Durursa anlaşılır saatin kaç olduğu (287)
(Saatin kaç olduğu durursa anlaşılır)

İsim tamlamalarında tamlamayı oluşturan unsurların yer değiştirmesiyle oluşturulan söz

dizimsel sapmalar, şairin şiir dilinde önemli bir yere sahiptir. Bu tür kullanımlarda anlam bozulmazken vurgu, ritim gibi unsurlar değişerek ifade yoğunlaşır:

Zulmüne dayanılmazken yalnız saatlerin (63)
(yalnız saatlerin zulmü)

Verimli bahçesinde mutsuzluğun (320)
(mutsuzluğun verimli bahçesi)

hüznünü ve çılgınlığını elmanın (468)
(elmanın hüznü ve çılgınlığı)

Aşağıdaki dizede “mesela” sözcüğünün alışılmış kullanımının aksine cümle sonunda yer alması, bir söz dizimsel sapma oluşturmuştur. Genellikle açıklama ya da örneklendirme amacıyla cümle başında kullanılan bu sözcük, söyleyişe konuşma dilini andıran bir doğallık kazandırmıştır:

benim her duygum biraz hüzn gibidir. Mesela (393)

Turgut Uyar'ın zaman zaman kalıplaşmış ifadeleri bozduğu görülmektedir. Aşağıdaki örnekte şair, “hiç kimse” ifadesini bozarak bir söz dizimsel sapmaya başvurur. “Hiç” sözcüğünü eyleminin hemen önüne yerleştiren şair, vurguyu kişiden çok “görmeme” durumuna kaydırmıştır:

ve kimsenin hiç görmediği yerde (247)

Aşağıdaki dizelerde “herhangi bir” tamlamasının “bir herhangi” biçiminde kullanılması, niteleyici unsurun yerini değiştirerek belirsizlik duygusunu öne çıkarırken “yok idi” yerine “idi yok” yapısının tercih edilmesi de yüklem düzenini bozarak anlatımı alışılmış kalıpların dışına taşımıştır:

gittim bir denizin kıyısına oturdum
bir herhangi denizin (257)
indik ve yorgun argın ve saygımız idi yok (246)

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada, Turgut Uyar'ın Büyük Saat adlı yapıtında yer alan şiirler, dilsel sapmalar açısından incelenmiş ve sapmaların farklı düzlemlerde (yazımsal, ses bilimsel, sözcüksel, söz dizimsel, lehçesel vb.) kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu bulgular, Turgut Uyar'ın içinde yer aldığı İkinci Yeni şiir hareketinin temel poetik ilkeleriyle uyum göstermektedir. İkinci Yeni, dilin alışılmış kalıplarını kırarak şiiri mantığın ve gündelik dilin sınırlamalarından kurtarmayı hedefleyen bir anlayıştır (Karaca, 2005; Geçgel, 2004). Bu doğrultuda İkinci Yeni şairleri, dil öğelerini ses, biçim, söz dizimi ve anlam bakımından dönüştürerek şiir dilini dil bilimsel ve anlamsal değişimler üzerine kurmuş; büyük ölçüde dille oynayarak kendilerine özgü bir üslup oluşturmuşlardır (Kara, 2013). Uyar'ın sapmalar yoluyla dili dönüştürme çabası, bu hareketin "dili özgürleştirme", "gerçekliği dil üzerinden yeniden kurma" ve “okuru anlamı keşfetmeye aktif olarak dâhil etme” idealleriyle doğrudan örtüşmektedir. İnceleme sonucunda gözlemlenen sapmalar, Uyar'ın dil üzerinde bilinçli bir oyun ve dönüştürme stratejisi izlediğini göstermektedir. Özellikle devrik yapılar, beklenmedik sözcük birleşimleri ve alışılmadık ses kullanımları, şiirde mantığın ve gündelik dilin sınırlarını aşarak yeni bir estetik deneyim yaratmaktadır.

Çalışmada elde edilen bulguları, alan yazındaki kuramsal çerçeveye karşılaştırdığımızda dikkat çekici benzerlikler ortaya çıkmaktadır. Leech (1969) ve Özünlünün (2001) sınıflandırmalarında yer alan hemen her sapma türüne Uyar'ın şiirlerinde rastlanması, şairin sapma

olanaklarını bilinçli ve sistematik bir biçimde kullandığını göstermektedir. Bu sapmalar, Aksan'ın (2016) işaret ettiği gibi, şairin dile yeni bir ifade gücü kazandırma çabasının bir parçası olarak değerlendirilebilir. Şair, dilin yerleşik yazım ve noktalama kurallarını kimi zaman ihlal ederek şiirlerinde yazımsal sapma örneklerine başvurmuştur. Bu sapmalar, İkinci Yeni'nin geleneksel yazım kurallarına karşı durma eğilimini yansıtmaktadır. Bu sayede belirli sözcükler öne çıkarılmış ve anlamın ön plana çıkması sağlanmıştır.

Ses bilimsel sapmalar, konuşma diline özgü ses düşmesi, türemesi ve değişimi gibi özelliklerin şiir diline taşınmasıyla kendini gösterir. Lehçesel sapmalar ise Turgut Uyar'ın yerel ağızlara özgü sözcükleri kullanarak şiire konuşma dilinin doğallığını ve sözlü kültürün izlerini aktardığını ortaya koyar. Örneğin, "bazan", "çukulata", "söyliyeğim" gibi halk ağzı söyleyişlerinin yazı diline taşınması, şiiri daha içten ve doğal bir söylemle okura sunmuştur. Bu kullanım, sabağnan, ürüzgâr, yalağuz gibi lehçesel öğelerle güçlendirilerek şiirsel dokuyu zenginleştirmiştir. Bu durum, İkinci Yeni'nin şehirli ve entelektüel duruşunun yanı sıra, kültürel mirasla da beslendiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Biçim bilgisel sapmalarda eklerin alışılmış işlevlerinin dışına çıkarıldığı, ek dizilişlerinin bozulduğu ve kimi zaman sayı sıfatı-çokluk eki gibi kuralların bilinçli biçimde ihlal edildiği görülmüştür. Öte yandan ekler, sözcüksel sapmalarda da rol oynamıştır. Sözcüksel sapmalar bağlamında Uyar, Türkçenin mevcut yapım eklerini kullanarak "yanılğan", "yengici", "yoksuz" gibi sözlüklerde olmayan yeni sözcükler türetmiş ve böylece Aksan'ın (2016) "dilde var olan kurallarla yeni birleşimlere gitme" tanımıyla örtüşen yaratıcı bir dil kullanımı sergilemiştir. Ayrıca o, 'karanslak' (karanlık + ıslak) ve 'SüPanCe' (Süveyş + Panama + Cebelitarık) gibi örneklerde görüldüğü üzere, birden fazla sözcüğü birleştirerek ya da heceler aracılığıyla birden çok göndermeyi aynı anda kodlayarak son derece özgün ve karmaşık dilsel yapılar oluşturmuştur. Bu tür sözcüksel sapmalar, Açıkoy'un (2025) da belirttiği gibi, şiirin anlatım olanaklarını genişleterek anlamı çoğaltmakta ve derinleştirmektedir. Bu alışılmadık yapılar okurun şiiri anlamlandırma sürecine aktif biçimde katılmasını zorunlu kılar. Okur, 'SüPanCe' gibi bir yapıyla karşılaştığında, bu dilsel birimin ardındaki anlam katmanlarını çözmek için zihinsel bir çaba harcamaya, şiirle etkileşime girmeye zorlanır. Bu yönüyle Uyar'ın sözcüksel sapmaları, Bussman'ın (2006) sapmaların 'okuyucunun beklentilerini ihlal ederek retorik bir etki yarattığı' görüşünü de destekler niteliktedir.

Tarihsel sapmalar, Eski Türkçe ve Osmanlı Türkçesine ait sözcüklerin (karangu, tabütüvan, teşrinievvel vb.) çağdaş şiirde yeniden işlevsel hâle getirilmesiyle şiirlere zamansal bir derinlik kazandırmıştır. Ödünç metinlere müdahaleler ise şairin geleneksel olanla kurduğu diyalektik ilişkiyi gözler önüne sermektedir. Uyar, geçmişe ait dil öğelerini veya metinleri olduğu gibi kullanmak yerine, onları dönüştürerek veya yeniden bağlamlandırarak şiirine dâhil etmiştir. Bu, onun ne geleneğe tamamen sırtını döndüğünü ne de onu olduğu gibi kabul ettiğini; aksine, geleneği çağdaş bir duyarlılıkla yeniden yorumladığını gösterir. Bu tür müdahaleler, Çetin'in (2011) de üzerinde durduğu üzere metinler arası bir ilişki kurarak şiirin anlam katmanlarını zenginleştiren bir özellik sergilemektedir.

Kesimsel sapmalar, Turgut Uyar'ın şiirlerinde nadiren rastlanan matematik, balıkçılık veya mesleki terimlerin bilinçli kullanımıyla ortaya çıkmaktadır. Bu tür sözcükler, klasik dil ve anlam kalıplarının ötesine geçerek İkinci Yeni şairlerinin benimsediği alışılmış dilin dışına çıkıp yenilikçi anlatım yaratma yaklaşımıyla doğrudan ilişkilidir. Uyar, farklı bilgi alanlarından terimleri şiirine taşıyarak okurun anlam çerçevesini zorlar ve şiire kavramsal bir derinlik katar. Kesimsel sapmalar,

bu bağlamda Uyar'ın yaratıcı dil kullanımının önemli bir boyutu olarak değerlendirilebilir. Söz dizimsel sapmalar ise genel olarak kalıplaşmış ifadelerin bozulması ve alışılmadık sözcük dizimleri yoluyla oluşturulmuş; şairin özgün ve çarpıcı bir anlatım alanı kurmasını sağlamıştır. Devrik yapılar ve tamlama unsurlarının yeri değiştirilerek kurulan dizeler, gündelik dilin alışılmış akışını bozarak şiire özgü bir ritim ve vurgu kazandırmıştır.

Sonuç olarak Turgut Uyar, kendi şiir dilinde sapmaların yardımıyla farklı söyleyiş biçimlerine ulaşmış, bu yolla yeni anlatım yolları bulmaya çalışmıştır. Şairin oluşturmaya çalıştığı şiir anlayışı, standart dilin kurallarını bazı noktalarda ihlal etmekle birlikte, şairin şiirlerindeki farklılığı ve zenginliği yansıtmaya açısından önemlidir. Şair, dilin alışılmış söz dizimini bozan, sözcükler üzerinde özgürce oynayan, yerleşik kuralları ve anlatım kalıplarını dönüştüren bir tutum sergilemiş; bu yolla yaratmak istediği duyguyu daha etkili hâle getirmiş ve okuru şiiri anlamlandırma sürecine etkin bir biçimde dâhil etmiştir. Bu yönüyle Turgut Uyar'ın şiiri, dilin sınırlarını zorlayan ve okurla etkileşim içinde anlam kazanan bir yapı sunmaktadır. Söz konusu sapmalar, şairin şiir dünyasının temel unsurlarından biri olarak şiirini özgün kılan başlıca etkenler arasında yer almaktadır.

Extended Abstract

In literature, deviation refers to a departure from standard language use. It is considered a space of freedom that enables poets and writers to express what cannot be conveyed through conventional language. Poets, in particular, consciously transform language at various linguistic levels to achieve specific artistic purposes and effects. In doing so, they transcend the limitations of standard language and convey intended meanings and emotions more effectively by assigning new functions to words.

Although linguistic deviations have been employed in almost every period of Turkish poetry, they gained particular prominence in the Second New (İkinci Yeni) movement, which emerged during the Republican period. One of the leading figures of this movement, Turgut Uyar, transformed language into an experimental domain in his effort to liberate poetry from traditional modes of expression, thereby creating new possibilities of articulation. Among these, deviations—aimed at deliberately transcending established linguistic norms—occupy a central position. This study examines the deviations employed by the poet at different levels in terms of their functions and semantic dimensions.

This study aims to analyze the linguistic deviations in Turgut Uyar's poetry from both structural and semantic perspectives. It evaluates how deviations at the phonological, lexical, syntactic, and semantic levels contribute to the aesthetic structure of poetry and to the production of meaning. Accordingly, the study seeks to demonstrate, through concrete examples, how the concept of linguistic deviation—one of the defining characteristics of Second New poetry—is reflected in Uyar's work.

This study adopts a qualitative research methodology. A descriptive document analysis was employed as the research design; the data were organized, classified, and interpreted according to predetermined themes. The corpus consists of *Büyük Saat*, a collection bringing together all of Turgut Uyar's poems, published by Yapı Kredi Publications. All poems in the collection were examined, and instances of linguistic deviation were identified manually. During the reading process, these deviations were marked in the text and subsequently classified according to commonly recognized types of deviation in linguistic studies. Given the large number of examples,

it was not feasible to include all of them in the article; therefore, representative examples were selected for each category and analyzed within their contexts. In selecting examples, priority was given to lines that most clearly exemplify the relevant type of deviation.

The analysis reveals that deviations in Turgut Uyar's poetry occur at multiple levels, including orthographic, phonological, morphological, lexical, dialectal, sectional, historical, intertextual, and syntactic. The presence of nearly all types of deviation indicates that the poet employs these possibilities consciously. These findings are consistent with the fundamental principles of the Second New movement. Uyar's effort to transform language through deviation aligns closely with the movement's ideals of "liberating language," "reconstructing reality through language," and "actively involving the reader in the process of meaning-making."

The poet at times violates conventional spelling and punctuation rules, producing orthographic deviations that foreground meaning and emphasize specific words. Phonological deviations manifest as features of spoken language, such as sound loss, insertion, and alteration. Dialectal deviations demonstrate Uyar's use of regional expressions, reflecting the naturalness of spoken language and traces of oral culture. Morphological deviations involve the use of suffixes beyond their conventional functions, alterations in suffix order, and deliberate violations of grammatical rules. In terms of lexical deviation, Uyar creates neologisms such as "yanılğan," "yengici," and "yoksuz" by employing Turkish derivational suffixes. Historical deviations involve the reintroduction of archaic words from Old Turkish and Ottoman Turkish (e.g., karangu, tabütüvan, teşrinievvel), thereby adding temporal depth to the poems. Through intertextual interventions, the poet transforms borrowed linguistic elements or texts rather than reproducing them verbatim, demonstrating that he neither entirely rejects tradition nor fully adheres to it, but instead reinterprets it with a contemporary sensibility. Sectional deviations emerge through the deliberate use of terminology from fields such as mathematics, fishing, and various professions, aligning with the Second New poets' tendency to move beyond conventional language. Syntactic deviations are generally realized through the disruption of fixed expressions and unconventional word order, enabling the poet to construct a distinctive and striking mode of expression.

In conclusion, through deviation, Turgut Uyar achieves diverse modes of expression in his poetic language and explores new possibilities for articulation. Although his poetic approach involves occasional departures from standard language norms, it is significant in reflecting the originality and richness of his work. By disrupting conventional syntax, freely manipulating words, and transforming established linguistic patterns, the poet intensifies the emotional impact of his poetry and actively engages the reader in meaning-making. In this respect, Uyar's poetry presents a structure that challenges the limits of language and derives meaning through interaction with the reader. These deviations constitute a fundamental element of his poetic world and are a primary factor that makes his poetry unique.

Kaynakça

- Açıkyol, E. (2025). İhsan Deniz'in *Dut Ağacı* isimli şiir kitabında dil sapmaları. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, 17(33), 1-24. <https://doi.org/10.26517/ytea.583>
- Akay, H. (1989). *Cenab Şehabeddin'in şiirleri üzerinde bir araştırma* [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Aksan, D. (2016). *Şiir dili ve Türk şiir dili*. Bilgi Yayınevi.

- Aristoteles. (2016). *Poetika*. (S. Rifat, Çev.). Can Yayınları.
- Bussmann, H. (2006). *Routledge dictionary of language and linguistics*. Taylor & Francis e-Library.
- Cook, G. (1989). *Discourse*. Oxford University Press.
- Crystal, D. (2003). *A dictionary of linguistics and phonetics*. Basil Blackwell.
- Çetin, N. (2011). *Şiir çözümleme yöntemi*. Öncü Kitap.
- Çetişli, İ. (2006). Edebiyat eğitiminde “edebi metin”in yer ve anlamı. *Milli Eğitim Dergisi*, 34(169), 75-84.
- Çobanoğlu, Ş. (2018). *Modern şiir dilinde sapmalar*. Hece Yayınları.
- Devellioğlu, F. (2017). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lûgat*. Aydın Kitabevi.
- Eren, H. (1999). *Türk dilinin etimolojik sözlüğü*. Bizim Büro Basım Evi.
- Geçgel, H. (2004). İkinci Yeni şiirinde sapmalar. A. O. Öztürk, N. Akpınar Dellal & U. Balcı (Eds), *Uluslararası IV. Dil, Yazın ve Deyişbilim Sempozyumu bildirileri* (s. 1-7). Nobel Yayın Dağıtım.
- Güney, Z. (2022). Hüseyin Atlansoy’un *İntihar İlacı* kitabındaki dilsel sapmalar. *International Journal of Filologia*, 5(7), 186-203. <https://doi.org/10.51540/ijof.1108499>
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- Kara, Ö. T. (2013). Türkçenin kuralları dışına çıkan bir topluluk: İkinci Yeniciler. *Tarih Okulu Dergisi*, 6(15), 451-480. <http://dx.doi.org/10.14225/Joh299>
- Karaca, A. (2005). *İkinci Yeni poetikası*. Hece Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi grameri, şekil bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kul, E. (2008). Şiir dilinde sapmalar ve bir uygulama. *New World Sciences Academy*, 3(3), 373-389. <https://doi.org/10.12739/10.12739>
- Leech, G. N. (1969). *A linguistic guide to English poetry*. Longman Group UK Limited.
- Oturakçı, N. (2014). İkinci Yeni şiirinde anlık oluşumlar. N. Demir & F. Yıldırım (Eds.), *Prof. Dr. Mehmet Özmen armağanı* (s. 247–262). Çukurova Üniversitesi Basımevi.
- Richards, J. C., Platt, J., Platt, H., & Candlin, C. (1993). *Dictionary of language teaching and applied linguistics*. Longman Group UK Limited.
- Short, M. (1969). *Exploring the language of poems, plays, and prose*. Pearson Education Ltd.
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Derleme sözlüğü*. <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 10 Ocak 2026.
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Güncel Türkçe sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 10 Ocak 2026.
- Uyar, T. (2020). *Büyük saat*. Yapı Kredi Yayınları.
- Yaylı, D. (2006). Haydar Ergülen’in 40 şiir ve bir...’inde sapmalar. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dilbilim Dergisi*, 0(16), 73-81.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Yivli, O. (2017). Metaforların yorumlanması sorunu. *Türk Dili*, 67(783), 57-65.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Çatışma Beyanı/Declaration of Conflict: Çalışmada kişi ya da kurumlar arası çıkar çatışmasının olmadığı beyan olunur. / It is declared that there is no conflict of interest between individuals or institutions in the study.

Telif Hakkı&Lisans/Copyright&License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0